

Csokonai Vitéz Mihály

Kovács Zoltán

***„KISÉRTVÉN SZOMJUNKAT A VINUM DE KARDSZAG” –
CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY LEGÁTUSI ÚTJAI ÉS KAPCSOLATAI A
NAGYKUNSÁGGAL***

Karcag

2021.

Motivációm és érdeklődésem

Már általános iskolás koromban is érdekelt a történelem tantárgy. Felső tagozatos tanulmányaim alatt jó alapot kaptam, amelyre építeni tudok gimnáziumi éveim alatt is. Szabadidőmben mindig is szívesen olvastam történelmi témájú könyveket és folyóiratokat. A Nagykun Református Gimnáziumban Dr. Pintér Zoltán Árpád tanár úr biztatására alaposabban kezdtem el foglalkozni a történelemmel, azon belül is városom, Karcag múltjával. Tanár úrtól sok segítséget és támogatást kaptam a források megfelelő felhasználására és az esszéírás rejtelseinek elsajátítására. A tanév folyamán kiírt történelmi versenyek és esszéíró pályázatok nagy részére jelentkeztem. Részt vettem a Kunszövetség által kiírt esszépályázaton, amelynek témája a redemptió volt. Ezen a pályázaton különdíjat kaptam fogalmazásért. Az országos Savaria történelmi versenyen megyei első helyezést értem el, ez a verseny az ókor és középkor korszakát ölelte át. Saját érdeklődésből valamint Tanár úr ösztönzésére jelentkeztem a Csokonai esszéíró pályázatra is.

Csokonai Vitéz Mihály életútja és munkássága

Csokonai Vitéz Mihály a magyar irodalomtörténet panteonjában kétség kívül kitüntetett helyet foglal el. Személye és élete számos vonatkozásban saját korának lenyomata. Csokonai Vitéz Mihály Debrecenben született 1773. november 17-én. Édesapja Csokonai József orvos ~ sebész. Csokonai édesanyja, Diószegi Sára, az egyik városatya művelt leánya, így mind atyai, mind anyai részről saját korának szorgalmas értelmisége és műveltsége ivódott belé. Csokonai 1780-tól lett a Debreceni Református Kollégium diákja. Tízéves volt mindössze, amikor Háló Kovács József tanár felismerte költői tehetségét az iskolai feladatként írt verse alapján. 1791 és 1792 között a Békaegér-harc című nagyobb versét írta meg. Ekkor kezdett levelezni Kazinczy Ferencsel, a következő évben, 1793-ban megjelent a különleges hangzású, Broughton Religiói Lexikonára című verse nyomtatásban, a Magyar Hírmondóban.

Versei napjainkig közkedveltek az irodalom rajongói között, kevésbé ismert azonban Csokonai kapcsolata a Nagykunység kiváltságos kerületének lakóival, településeivel, különösképpen Karcagújszállás és a helyben prosperáló Varró család vonatkozásában. Mivel Csokonai felmenői között nem találtam igazolható kötődést a Nagykunséggel, a kapcsolat így a költőseni tanulmányaihoz kötődő legátusi kiküldetések révén alakulhatott ki. Csokonai még huszadik életévét sem betöltött fiatal reménység volt, amikor már bizonyosan járt a Nagykunszágban. 1793 nagypéntekén és húsvétján a kunmadarasi gyülekezetben

szolgált,¹ legátusként, azaz reformátusoknál dívó gyülekezeti kiküldötként ékesszóló módon ünnepi Istentiszteleten prédikált. Csokonai 1794 karácsonyán ismét legátus volt Karcagon.² A költő segítségére volt a helyi kálvinista lelkésznek Átsi Ujj Péternek, mint a debreceni kollégium által kiküldött diák.³ Ekkor ismerkedett meg Varró Jánossal, aki Karczagújszállás jegyzője volt és Varró Istvánnak volt a fia. Annyira jól összebarátkoztak, hogy a költő az istentisztelet után mindig a jegyzőhöz ment és náluk töltötte az időt.⁴ Karácsony másodnapján, vagyis 1794. december 26-án találkozott a kunmadarasi jegyzővel, aki Varró János urat köszöntötte névnapja alkalmából. A jegyző, miután összebarátkozott Csokonaival, meghívta Kunmadarasra magához. Szánkóval indultak útnak, de egy nagy fagyott rögön felborultak a szánnal és a hóban jól megfűdtek. Ezek után a szán elnyargalt, úgy visszatértek Varróékhoz, folytatva a névnapozást. Varró János fia az eseményeket így jegyezte fel:

„A jó nagy testű atyám bundáját, mit az útra adtak neki, a sovány testű Csokonai alig bírta hazavonszolni a hóban. „⁵

A költő 1794. december 28-án a kirándulást egy tréfás versben örökítette meg:

*„Most pedig magamat ajánlom hűséggel,
Míg az orrom cinkét fogna a hűs éggel.
Mindjárt elő fog most állni a szánom,
Megyek! bár elhagyni az urakat szánom.
De ha kérdik, ki volt, ki írta Varró
Úrnak, így értse meg: egy szegény vers-varró.
S mikor ez írásra feljött volt az hava,
Akkor huszonnyolcra telt karácsony hava.
Tök vagy túrós étek, zsír vagy valami háj,
Csokonai Vitéz néven vala Mihály.”⁶*

---

¹ Ötvös László: Csokonai nyomában a Tisza-vidéken és a Nagykovácsiban. Zounuk - A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3. Szolnok, 1988. 309., illetve: Vargha Balázs: Csokonai emlékek. Budapest, 1960. 31

² Csokonai-emlékek, Szerk: Vargha Balázs Budapest. 1960. 31.

³ Elek György: A Karcagi Református Egyházközség története. 37

⁴ Varró Sándor: Csokonainak egy ismeretlen költeménye. Vasárnapi újság, 1869. december 8.

⁵ Karcag a magyar művelődés történetében, Karcag, 2001. 36.

⁶ Kunszery Gyula: Csokonainak egy ismeretlen költeménye, Irodalomtörténet, 1958. 275-276.

A verset Varró Sándor közölte nagyapja feljegyzéséből, a Vasárnapi újságban. Ezt a művet Kunszery Gyula fedezte fel újra, mert nem kapott helyet a költő összes műveinek kiadásában, és közölte az Irodalomtörténetben.⁷

1794 decemberének víg és kalandos napjait a költő életének nagy sorsfordulása követte. Közismert, hogy hónapokkal később, 1795 májusában Csokonai Pesten tartózkodott, Martinovics Ignác és jakobinus összeesküvő társai kivégzése idején. Hazatérése után néhány héttel zajlott le az ő kollégiumi pere is, amelynek következményeként eltávolították az Debreceni Református Kollégiumból. Ezekben a válságos hónapokban aligha juthatott rá lehetősége, hogy a Nagykunszágba utazzon a Varró családdal ápolt barátság ápolására, hiszen Csokonait ezután befogadta a Sárospataki Református Kollégium, így 1795 őszétől 1796 júliusáig Sárospatakon jogot tanult a költő.

A következő négy év során pedig már a Dunántúlon élt; Pálóczi Horváth Ádám vendége 1796 nyarán, novemberben és decemberben a Diétái Magyar Múzsza című verses újságot szerkeszti. Vajda Juliannával - Lillával - a következő év nyarán ismerkedett meg Komáromban; 1798 elején pedig Keszthelyen tartózkodott, innen Somogyba ment, és közben 1798-ban megírta a Dorottyát.⁸ 1799. májusában Csokonai a csurgói református gimnázium segédtanára lett, majd egy év múlva, mivel letelt a szolgálati idő, hazaindult Debrecenbe. Így jutott el ismét a rég látott és ezerszer áldott Karczagújszállás melyhez kötődően A *Visszajövetel az Alföldről* című versében nagy rajongást fejez ki Karcag iránt:

*„...megláttam végre
Azt az áldott Karcagot,
Hol a kún a szép térségre
Halmoz sok száz asztagot.”*

A kifáradt költő e településen remél egy kis pihenést:

*„Itt hosszas törődésemnek
Egy kis pihenése lett,
Vívén egy jó emberemnek*

---

⁷ Karcag a magyar művelődés történetében, Karcag, 2001. 36-37.

⁸ Ötvös László: Csokonai nyomában a Tisza-vidéken és a Nagykunszágban. Zounuk - A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3. Szolnok, 1988. 311-312.

Házához a tisztelet.”

Valószínűleg nemcsak a tisztelet, hanem a kényszer is idehúzta őt. Mivel a hosszú úton alaposan kimerült és megéhezett, meg tudott pihenni. A következő versszakokban az égi áldását kéri a vendéglátónak. Végül meg is nevezi őt:

*„Varróm ez: a szíves Varró,
kit bármi jó verselő,
Bármi festő és hímvarró
Jól nem adhatna elő.”*

A következő sorokban folytatja a jegyző dicsérését:

*„Elég, hogy kik az országba
Tiszta szívet kérdenek,
Csak Karcagra a Kúnságba
Varró úrhoz jöjjenek,
Mert ki e kis tartományba
Keresztülmenni talál,
Közemberbe, kapitányba,
Termés kun szívet talál.”*

A vers végén jókívánságot intéz Karcagnak:

*„Éljenek ősök portáin
Soká az ily emberek,
Kiknek ily híres és fájin
Mind szívek, mind kenyerek.
Köszönöm a nyugvó szállást
Tisztelt Varróm! köszönöm:
S hogy áldjam Karcagújszállást,
Ez is egy új ösztönöm.”⁹*

A versében melegen szól Varró János karcagi jegyzőről, akit egyenesen az jó embernek hív.¹⁰ A barátság viszonzott és kölcsönös voltát erősíti, hogy Varró János naplójába a következőt írta: *„Az 1794-ik Esztendei Karácsonba, Legátióba Kardszagon lévén Csokonai - Varró János*

---

⁹ Körmendi Lajos: Kipcsakisztán 33. évfolyam, 2001.2.szám 14-15.

¹⁰ Karcag a magyar művelődés történetében, Karcag, 2001. 35-36.

*édes atyámnál ős fivá vált annyira, hogy a Templomból az Isten tisztelet végeztével nem is az Oskolába, hanem egyenesen hozzánk jött... Annyira ős fivá vált nállunk, hogy ha túl a Dunára, vagy onnan vissza vándorolt, nállunk több napokig, sőt 2-3 hétig is mulatott, s ezen házukhoz mutatott barátságát velem is, mint Debreceni Deákkal folytatta, nevezetesen...*¹¹ Itt megszakadt a feljegyzés, de így is jelentős. A karcagi jegyző 1804-ben hunyt el, de Csokonai révén nem lesz elfelejtve az irodalomban.¹²

A Varró család és a család jelentősége Karcagon

Varró János a karcagi jegyző, Varró István fia volt, aki fontos szerepet játszott Karcag történetében. Ő volt az, aki Sütő András bíróval 1744-ben Bécsbe ment a református templom építési engedélyéért.¹³ A redemptió, vagyis az önmegváltás érdekében 1764-ben 204 rajnai forint értékben redimált. ¹⁴ Neki köszönhetjük azt is, hogy fennmaradt a kun miatyánk. ¹⁵ Varró Jánosnak volt két testvére: István és György. István Jánossal, hasonlóan apjukhoz, redimáltak.¹⁶ István lehetett az, aki 1800. december 10-től Csokonay poétai munkáira, majd 1802. augusztus 15-től a Lillára és a Dorottyára előfizetett. ¹⁷ A családfa inentől bizonytalan, Varró Jánosnak a fia lehetett az (akit Jánosnak hívtak), aki 100 lovassal ment József nádor elé. ¹⁸ Tudunk még egy Varró Lászlóról, aki felépíttette a nagykun kerületi házat és a Nagykun-karcagi Takarékpénztárt.¹⁹ Ismert egy Varró Sándor is, aki feltételezhetően Varró János dédunokája.²⁰

---

¹¹ Péter László: Csokonai Karcagon. Árkádia. Antológia a Déri Múzeum Baráti Köre fennállása 50. évfordulójára. (Szerk.: Dankó Imre) Debrecen, 1978. 195.

¹² Balogh Anikó: Híres Karcagiak In.: Karcagi Kincses Kalendáriumban 1993. 145.

¹³ Györffy István: Nagykunsági Krónika Bp., 1955. 106-123.

¹⁴ Szentesi Tóth Kálmán: Történelmi emlékek a Jászkunság és Karcag múltjából. Karcag, 1940. 150.

¹⁵ Mándoky István: A kun miatyánk. In.: A Szolnok megyei múzeumok évkönyve. Szolnok, 1973. 117-124.

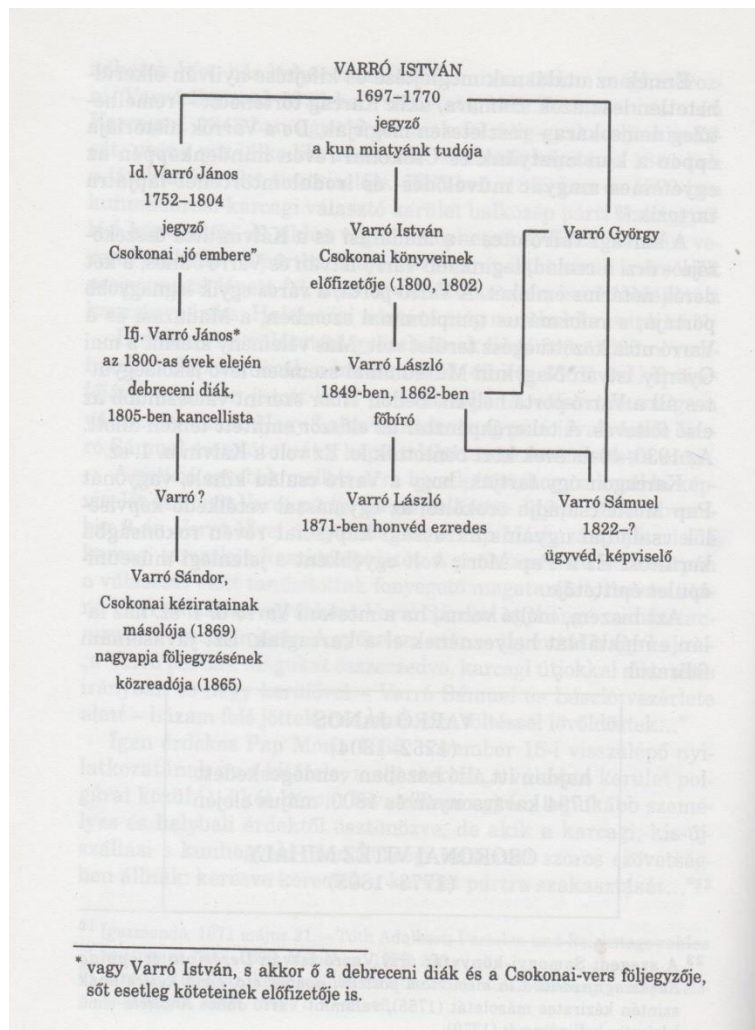
¹⁶ Bellon Tibor 1975. április 21-i leveléből

¹⁷ Csokonai-emlékek, 193, 200.

¹⁸ Szentesi Tóth Kálmán: Történelmi emlékek a Jászkunság és Karcag múltjából, Karcag, 1940. 85.

¹⁹ Szentesi Tóth Kálmán: Történelmi emlékek a Jászkunság és Karcag múltjából, Karcag, 1940. 102, 107.

²⁰ Karcag a magyar művelődés történetében. Tanulmányok. Karcag 2001.

21

Összegzés:

Csokonai Vitéz Mihály szívből szerette a Nagykunságot, számára e térség a szabályok végtelen erdejéből való kiszabadulást, a merev, debreceni református kollégiumi légkör helyett a szabadságot jelképezte. Mindez az innen való távozásáról írt versében is érződik. A *Lócsere* című versének néhány sorában mindez tisztán érződik:

*„...Hol vagy most, Pégaze! mondom, állj ide az udvarra,
Vigy el engem, ha tovább nem, legalább Nádudvarra.
Mert nem kapok egy szárnyatlan lovacskát is Karcagon,
Noha elég nyerít itten a kunsági pallagon.
Igazán, hogy nincs Helikon-hegye ezen határnak,
Mert itt a szegény poéták a magok lován járnak....”*

²¹ Karcag a magyar művelődés történetében. Tanulmányok. Karcag 2001. 44.

Irodalomjegyzék

- Balogh Anikó: Híres Karcagiak In.: Karcagi Kincses Kalendáriumban 1993
- Bellon Tibor 1975. április 21-i levele
- Csokonai-émlékek, Szerk: Vargha Balázs Budapest. 1960.
- Elek György: A Karcagi Református Egyházközség története
- Györffy István: Nagykunsági Krónika Bp., 1955
- Karcag a magyar művelődés történetében. Tanulmányok. Karcag 2001
- Körmendi Lajos: Kipcsakisztán 33. évfolyam, 2001.2.szám
- Kunszery Gyula: Csokonainak egy ismeretlen költeménye, Irodalomtörténet, 1958
- Mándoky István: A kun miatyánk = A Szolnok megyei múzeumok évkönyve. Szolnok, 1973
- Ötvös László: Csokonai nyomában a Tisza-vidéken és a Nagykunságban. Zounuk - A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3. Szolnok, 1988.
- Péter László: Csokonai Karcagon. Árkádia. Antológia a Déri Múzeum Baráti Köre fennállása 50. évfordulójára. (Szerk.: Dankó Imre) Debrecen, 1978
- Szentesi Tóth Kálmán: Történelmi emlékek a Jászkunság és Karcag múltjából, Karcag, 1940
- Varró Sándor: Csokonainak egy ismeretlen költeménye. Vasárnapi újság, 1869. december 8.